

Młodzież a bezpieczeństwo państwa. Społeczne uwarunkowania podatności na radykalizację w świetle raportu „Diagnoza Młodzieży 2026”

Paweł Rabiej

Uczelnia Korczaka

 <https://orcid.org/0009-0008-4531-8684>

Konrad Ciesiołkiewicz

Uczelnia Korczaka

 <https://orcid.org/0000-0001-6926-3448>

Wzrastająca podatność młodych ludzi na radykalizację, dezinformację i wpływy społeczne prowadzące do destabilizacji, wzmacniana kryzysami psychicznymi tych osób, osłabieniem relacji społecznych, poczuciem wykluczenia oraz funkcjonowaniem w środowisku cyfrowym stanowi wyzwanie dla bezpieczeństwa państwa. Analizy zagrożeń w tym zakresie stosunkowo rzadko uwzględniają specyfikę wyzwań społecznych dotyczących młodego pokolenia. Opublikowany wiosną raport *Diagnoza Młodzieży 2026*¹ wskazuje na szereg czynników sprzyjających radykalizacji i prowadzących do zachowań szkodliwych z perspektywy bezpieczeństwa państwa, na które

¹ *Diagnoza Młodzieży 2026*, P. Rabiej (red.), Warszawa 2026.

wpływ ma również odporność psychospołeczna i informacyjna młodych ludzi – ich zdolność do radzenia sobie z kryzysami, dezinformacją, polaryzacją i presją środowiska cyfrowego. Takie opracowania powinny być jednym z elementów analizy ryzyk związanych z zagrożeniami o charakterze terrorystycznym. Dzięki ich wnikliwej analizie można skuteczniej przewidywać właściwą w danym czasie trajektorię procesów radykalizacji, prowadzących do przemocy, w tym działań skierowanych przeciwko państwu. Holistyczne diagnozy tego typu stanowią również cenny wkład Polski w przeprowadzane w innych krajach badania nad społeczno-ekonomicznymi kontekstami radykalizacji.

Obraz młodzieży i młodych dorosłych

Autorzy *Diagnozy Młodzieży 2026* w swoich badaniach skoncentrowali się na pokoleniu Z, czyli osobach urodzonych w latach 1996–2012. Na potrzeby badania przyjęli podział na dwie podstawowe grupy: młodzież w wieku 15–18 lat oraz młodych dorosłych w wieku 19–29 lat. Taki zakres definicyjny jest zgodny z rozwiązaniami stosowanymi w większości europejskich strategii młodzieżowych oraz dokumentów polityk publicznych dotyczących młodego pokolenia.

W publikacji zanalizowano ponad 220 raportów, badań i opracowań eksperckich opublikowanych głównie w latach 2020–2025 na temat różnych aspektów życia młodego pokolenia w Polsce i Europie. Uwzględniono w niej źródła zarówno krajowe, jak i międzynarodowe, w tym raporty instytucji publicznych, organizacji międzynarodowych, ośrodków badawczych oraz strategię młodzieżowe obowiązujące w państwach Unii Europejskiej.

Na potrzeby publikacji przeprowadzono reprezentatywne badania ilościowe młodzieży i młodych dorosłych, a także badania pracowników instytucji sektora edukacji, pomocy społecznej, ochrony zdrowia, kultury oraz organizacji pracujących z młodzieżą. Analizę uzupełniono badaniami jakościowymi dotyczącymi zarówno środowiska rodzinnego i relacji społecznych młodych ludzi, jak i kwestii związanych z ich tożsamością, dobrotanem psychicznym czy kapitałem psychologicznym. Uwzględniono zagadnienia z obszaru funkcjonowania młodzieży w środowisku cyfrowym, m.in. wpływ mediów społecznościowych, dezinformację, przemoc online i algorytmizację przekazu. Zanalizowano również środowisko edukacyjne, zaangażowanie obywatelskie młodych ludzi, ich sytuację na rynku pracy,

poziom stabilności zatrudnienia oraz strategię usamodzielniania, w tym bariery mieszkaniowe i ekonomiczne związane z wejściem w dorosłość.

Istotną wartością *Diagnozy Młodzieży 2026* jest przyjęcie interdyscyplinarnej perspektywy, łączącej dorobek polityki społecznej, socjologii, psychologii, pedagogiki, badań nad mediami cyfrowymi oraz analiz polityk publicznych. Pozwoliło to na wielowymiarowe ujęcie sytuacji młodych ludzi, uwzględniające zarówno ich doświadczenia indywidualne i relacje społeczne, jak i szersze uwarunkowania instytucjonalne, kulturowe czy strukturalne. W analizie zastosowano perspektywę trajektorii życia (ang. *life course approach*), rozwijaną przede wszystkim przez Glena H. Eldera Jr. U jej podstaw leży założenie, że przebieg życia jednostki jest kształtowany przez sekwencję wzajemnie powiązanych doświadczeń, punktów przejścia i kumulujących się czynników ryzyka oraz zasobów społecznych. Pozwoliło to m.in. na uchwycenie kumulacji ryzyk i punktów krytycznych pojawiających się na kolejnych etapach dorastania i wchodzenia w dorosłość².

Sytuację młodego pokolenia ujęto w raporcie zarówno w perspektywie bieżących wyzwań społecznych, jak i w kontekście długotrwałych przemian kulturowych, technologicznych i cywilizacyjnych z ostatnich 2–3 dekad. Trendy te mają charakter kumulatywny i wzajemnie się wzmacniają. Wpływają na dobrostan młodych ludzi, poziom spójności społecznej i bezpieczeństwa państwa. Współcześnie funkcjonują oni w warunkach silnej indywidualizacji życia, coraz wyraźniej widocznym skupianiu się na autonomii, własnych potrzebach i dobrostanie psychicznym. Rosnąca koncentracja na „ja”, przy jednoczesnym osłabieniu relacji i wspólnotowości, zwiększa podatność jednostek na wpływ środowisk oferujących silną tożsamość grupową i uproszczone narracje rzeczywistości. Zmiany te zachodzą równocześnie z cyfryzacją codziennego życia. Aż 71% młodych deklaruje, że ich pokolenie jest uzależnione od telefonów. Ponad 80% dzieci zakłada konta w mediach społecznościowych przed ukończeniem 13. roku życia, a średni czas online sięga niemal pięciu godzin dziennie³. Tendencje

² Zob. szerzej: G.H. Elder Jr., M.K. Johnson, R. Crosnoe, *The Emergence and Development of Life Course Theory*, w: *Handbook of the Life Course*, J.T. Mortimer, M.J. Shanahan (red.), New York 2003, s. 3–19; D. Woodman, J. Wyn, *Youth and Generation: Rethinking Change and Inequality in the Lives of Young People*, London 2015.

³ Zob. szerzej: A. Ładna, K. Kamiński, K. Rosłaniec, A. Wrońska, M. Błażej, A. Jankiewicz, F. Konopczyński, M. Nawrot, *Nastolatki. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów i rodziców*, Warszawa 2025.

wzmacnia funkcjonowanie młodego pokolenia w warunkach chronicznego napięcia i poczucia niepewności. Niemal połowa nastolatków ma skrajnie niską samoocenę, a prawie co piąty uczeń w wieku 13–17 lat w ciągu ostatniego roku dokonał samookaleczeń⁴.

Pięć przyczyn podatności młodzieży na zachowania ryzykowne

Jak wynika z raportu, nadmierne korzystanie przez młodzież ze środowiska cyfrowego, pogarszający się dobrostan psychiczny, osłabienie relacji społecznych, kryzys więzi i samotność, problemy w szkole, na rynku pracy i w usamodzielnianiu się nie mają tylko charakteru odrębnych „wyzwań sektorowych”. Tworzą one układ czynników ryzyka, który może prowadzić do wykluczenia i osłabienia integracji społecznej, a także zwiększać podatność młodych ludzi na radykalizację, polaryzację oraz zachowania stanowiące zagrożenie dla bezpieczeństwa własnego i publicznego. Szczególne znaczenie ma nagromadzenie różnych napięć psychospołecznych i środowiskowych.

Wnioski te są zgodne ze współczesnymi interpretacjami rozwijanymi w literaturze naukowej oraz raportach instytucji europejskich zajmujących się bezpieczeństwem i zapobieganiem ekstremizmowi. W raporcie *The Root Causes of Violent Extremism* przygotowanym przez Radicalisation Awareness Network opisano radykalizację jako kalejdoskop czynników obejmujący doświadczenia jednostkowe, społeczne, ekonomiczne, polityczne i cyfrowe⁵. W tym ujęciu omówiono wzajemnie wzmacniające się konfiguracje ryzyka, nakładające się doświadczenia marginalizacji, osłabienia więzi społecznych, kryzysów tożsamościowych, przeciążenia psychicznego, depriwacji politycznej oraz funkcjonowania w spolaryzowanym środowisku cyfrowym. Na tej podstawie można wskazać pięć kluczowych przyczyn zwiększających podatność młodego pokolenia w Polsce na narracje ekstremistyczne, przemoc symboliczną, wycofanie obywatelskie, radykalizację, skrajne postawy i zachowania destabilizujące bezpieczeństwo społeczne.

⁴ Zob. szerzej: M. Dębski, J. Pyżalski, J. Borchet, H. Witkowska, *Dobre i złe wiadomości – życie online i offline a zdrowie psychiczne polskich nastolatków. Raport z badań*, Gdańsk 2025.

⁵ M. Ranstorp, M. Meines, *The Root Causes of Violent Extremism*, Luxembourg 2024; Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2025*, Luxembourg 2025.

Subiektywne poczucie niesprawiedliwości, marginalizacji i krzywdy

Jednym z kluczowych mechanizmów zwiększających podatność na radykalizację młodych ludzi w Polsce jest subiektywne poczucie niesprawiedliwości, marginalizacji oraz braku uznania społecznego. Ma on charakter emocjonalny i interpretatywny – istotne znaczenie ma nie tyle obiektywna sytuacja społeczna jednostki, ile sposób postrzegania własnego miejsca w społeczeństwie, relacji z instytucjami oraz możliwości wpływu na rzeczywistość społeczną. W literaturze dotyczącej radykalizacji poczucie krzywdy (ang. *grievance*) jest uznawane za jeden z najsilniejszych predyktorów podatności na narracje ekstremistyczne, szczególnie w sytuacjach kumulacji frustracji, deprywacji i osłabienia więzi społecznych⁶.

Znaczna część młodego pokolenia doświadcza poczucia „niewidzialności” i „nieważności” społecznej. Znajduje to potwierdzenie w wielu wskaźnikach opisujących relacje młodych ludzi z państwem, instytucjami i społeczeństwem. Jedynie 22% młodych osób uważa, że ich głos jest uwzględniany w procesach podejmowania decyzji publicznych, co należy do najniższych wyników w krajach OECD (ang. Organisation for Economic Co-operation and Development). Równocześnie tylko 35% młodych Polaków pozytywnie ocenia jakość usług publicznych, a w badaniach uczestnicy wielokrotnie wskazywali, że polityki publiczne są projektowane przede wszystkim z myślą o starszych grupach wiekowych. W efekcie młodzi często postrzegają siebie jako grupę pozbawioną realnego wpływu na decyzje dotyczące ich przyszłości. Takie osoby są przekonane, że ich potrzeby, styl życia i wartości nie są traktowane podmiotowo. W badaniach jakościowych młodzi dorośli używali takich określeń, jak „obywatele troszkę drugiej kategorii” czy „nikt nas nie słucha – w domu, w szkole, w państwie”. Poczucie marginalizacji jest wzmacniane paternalistycznym i niepodmiotowym traktowaniem młodzieży m.in. przez system edukacji, rynek pracy, partie polityczne, co wywołuje poczucie ograniczonego wpływu na życie społeczne. W takich warunkach radykalizacja może być postrzegana jako forma odzyskania wpływu, sprawczości i satysfakcji z działania.

Chroniczne napięcie i lęk, poczucie niepewności

Młodzi ludzie funkcjonują w silnym napięciu i lęku, permanentnej niepewności społecznej, ekonomicznej i geopolitycznej, co obniża ich poczucie

⁶ Por. A.W. Kruglanski, J.J. Bélanger, R. Gunaratna, *The Three Pillars of Radicalization: Needs, Narratives, and Networks*, Oxford 2019.

bezpieczeństwa. Silnym źródłem napięć są obawy ekonomiczne oraz lęki związane z sytuacją globalną – 69% młodych dorosłych obawia się wybuchu wojny⁷, 57% odczuwa niepewność w związku z rosnącymi kosztami utrzymania, ponad połowa lęka się konsekwencji zmian klimatycznych czy demograficznych⁸. Źródłem napięcia są też obawy o miejsca pracy – dotyczą one już nastolatków w wieku 14–15 lat i są efektem „transferu lęków” rodziców, którzy doświadczyli trudności na rynku pracy. Większość nastolatków (78%) boi się, że nie znajdzie odpowiedniego zatrudnienia, a 58% młodych dorosłych wskazuje brak stabilności zatrudnienia jako kluczowy problem utrudniający wejście w dorosłość. Wzmacnia to nastroje antyimigranckie młodzieży – aż 68% osób w wieku 18–24 lata niepokoi perspektywa masowych migracji zarobkowych do Europy. Jest to, obok wojny, jedno z najczęściej wskazywanych zagrożeń przyszłości. Jednocześnie 55% uczestników badania uważa, że migranci zaniżają płace, 66% – zwiększają przestępczość, a 69% – obciążają system świadczeń społecznych⁹.

Wysoki poziom frustracji pokolenia Z wywołuje sytuacja mieszkaniowa. Luka czynszowa oraz niski dostęp do instrumentów wsparcia powodują, że odsetek młodych dorosłych pozostających w domu rodzinnym systematycznie rośnie. Według badań CBOS niemal 39% osób stanu wolnego w wieku od 25 do 34 lat mieszka z rodzicami. Dla porównania w 2005 r. wskaźnik ten wynosił 29%¹⁰. Czynniki składające się na „zablokowaną dorosłość” są przyczyną głębokiej frustracji ponad połowy populacji młodych dorosłych, którzy reagują na ten stan rzeczy gniewem, lękiem i poczuciem zagrożenia. Sprzyja temu infodemia w środowisku cyfrowym, czyli nadmiar informacji, w których trudno odróżnić prawdę od kłamstw i manipulacji, a także trybalizacja dyskursu, bańki informacyjne i niski poziom edukacji medialnej. Wojna, migracje, niepewność ekonomiczna, rosnące koszty życia, konkurencja o miejsca pracy i pozycję społeczną wzmacniają potrzebę prostych odpowiedzi oraz podziałów typu my – oni.

⁷ *Młodzi Polacy o wyzwaniach stojących przed ich pokoleniem*, „Komunikat z badań CBOS” 2025, nr 56, oprac. J. Scovil, Warszawa 2025.

⁸ Zob. szerzej: European Parliament, *Eurobarometer Youth Survey 2024*, Brussels 2025.

⁹ *Młodzi Polacy o wyzwaniach...*

¹⁰ *Młodzi dorośli w domu rodzinnym*, „Komunikat z badań CBOS” 2025, nr 108, oprac. D. Litwin, Warszawa 2025.

Doświadczenie wykluczenia, marginalizacji, przemocy i upokorzenia

Jako trzeci mechanizm skłaniający młodzież i młodych dorosłych do zachowań radykalnych i zagrażających bezpieczeństwu wskazano w raporcie poczucie deprywacji. W 2023 r. skrajne ubóstwo dotyczyło 7,6% osób w wieku 0–17 lat (ok. 521 000 dzieci), co było najwyższym poziomem od 2015 r. oraz oznaczało wzrost o ok. 125 000 osób względem roku poprzedniego¹¹. Pomimo relatywnie korzystnej sytuacji gospodarczej Polski oraz bardzo dobrej kondycji rynku pracy na tle państw UE, ok. 10% młodych osób w wieku 15–29 lat pozostaje poza edukacją, zatrudnieniem i systemem szkoleń (ang. *not in education, employment or training*, NEET). Wiąże się to z ryzykiem trwałego wykluczenia społecznego i niestabilnych trajektorii wejścia w dorosłość. Co najmniej jednej z form zaniedbania doświadczyło ok. 23% osób w wieku 11–17 lat, przy czym najczęściej było to zaniedbanie emocjonalne¹².

Czynnikiem ryzyka jest wzrost przemocy wobec dzieci i młodzieży. Zgodnie z raportem Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę (FDDS) aż 1/3 osób do 18. roku życia doświadczyła różnych form agresji ze strony najbliższych, a nawet 1/4 nastolatków w wieku 11–17 lat mogła doznać wykorzystywania seksualnego¹³. Na nasilenie zjawiska przemocy zwróciło uwagę 67% pracowników instytucji pracujących z młodzieżą, którzy wzięli udział w badaniach przeprowadzonych na potrzeby raportu. Wykluczenie i marginalizacja występują też w środowisku rodzinnym. Co czwarta osoba w wieku 15–19 lat nie odczuwa wsparcia i akceptacji ze strony rodziny. Z kolei w środowisku szkolnym 62% uczniów doświadczyło różnych form przemocy rówieśniczej¹⁴. Najnowsze badania FDDS wskazują, że przemoc rówieśnicza stała się doświadczeniem powszechnym. Według raportu *Rówieśnicy. Raport o przemocy rówieśniczej 2026* aż 87% dzieci i młodzieży w wieku 10–17 lat doświadczyło co najmniej jednej formy przemocy ze strony rówieśników, 75% zetknęło się z cyberprzemocą, a 63% z przemocą fizyczną. Szczególnie niepokojące jest to, że niemal co trzeci młody człowiek (31%)

¹¹ R. Szarfenberg, *Poverty Watch 2025*, Warszawa 2025.

¹² K. Makaruk, K. Drabarek, A. Popyk, S. Wójcik, *Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce 2023*, Warszawa 2023, s. 6.

¹³ Tamże.

¹⁴ Zob. szerzej: R. Kaczan, P. Rycielski, M. Wójcik, *Obraz bullyingu w szkołach ponadpodstawowych*, https://swps.pl/images/DOKUMENTY/Raporty/Obraz-bullyingu-w-szkolach-ponadpodstawowych-raport-2025.pdf?utm_source=mautic&utm_medium=mailing [dostęp: 24 VI 2026].

doświadczał powtarzalnego dręczenia (z ang. *bullying*), które zgodnie z literaturą przedmiotu należy do najbardziej szkodliwych form przemocy rówieśniczej¹⁵.

Badania nad bullyingiem wskazują, że długotrwała przemoc, odrzucenie i marginalizacja zwiększają skłonność młodych ludzi do poszukiwania alternatywnych wspólnot zapewniających poczucie przynależności, znaczenia i sprawczości. Doświadczenie wykluczenia oraz „społecznej niewidzialności” może osłabiać zaufanie do instytucji, podczas gdy środowiska radykalne oferują emocjonalną wspólnotę, poczucie siły, a także symboliczną kompensację wcześniejszych doświadczeń poniżenia i porażki.

Przeciążenie, niska odporność psychiczna i kryzys tożsamości

Znaczna część młodego pokolenia funkcjonuje w warunkach permanentnego stresu, presji oraz obniżonej odporności psychicznej. Niemal 2/3 osób w wieku 15–18 lat, które wzięły udział w badaniu przeprowadzonym na potrzeby raportu, zadeklarowało odczuwanie wypalenia lub depresji, z czego 36% w znacznym lub bardzo dużym stopniu. Podczas moderowanych dyskusji młodzi ludzie powtarzali: „jeszcze nie zaczęliśmy żyć, a już jesteśmy śmiertelnie zmęczeni”. Szkołę jako jedno z głównych źródeł codziennego stresu oraz przeciążenia psychicznego wskazuje 70% młodych¹⁶.

Niemal połowa nastolatków w wieku 10–19 lat ma niską samoocenę, a objawy depresyjne dotyczą ok. 40% uczniów szkół ponadpodstawowych¹⁷. Co czwarty uczeń doświadcza poczucia smutku i pustki¹⁸. Szczególnie alarmujący jest wzrost liczby prób samobójczych wśród młodzieży – w latach 2013–2024 ok. sześciokrotny. Zdecydowana większość pracowników instytucji pracujących z młodzieżą (87%) obserwuje narastanie problemów emocjonalnych i psychicznych wśród pokolenia Z. Stan chronicznego przeciążenia, obniżonej odporności psychicznej i kryzysu tożsamości

¹⁵ J. Kopycka, S. Wójcik, P. Raczyński, *Rówieśnicy. Raport o przemocy rówieśniczej 2026*, Warszawa 2026, s. 8–9.

¹⁶ Zob. szerzej: *Prawa dziecka w Polsce 2024. Wyniki badania porównawczego prezentującego perspektywę dzieci, rodziców i nauczycieli oraz rekomendacje koniecznych zmian*, UNICEF, <https://unicef.pl/prawa-dziecka/analizy-i-rzeczniactwo/analizy-i-rekomendacje/prawa-dziecka-w-polsce-2024>, s. 12 [dostęp: 24 VI 2026].

¹⁷ Zob. szerzej: J. Flis, M. Dębski, *Młode głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi w Polsce*, Warszawa 2023.

¹⁸ Zob. M. Dębski, J. Pyżalski, J. Borchet, H. Witkowska, *Dobre i złe wiadomości...*

może zwiększać podatność młodych ludzi na narracje radykalne oferujące proste wyjaśnienia rzeczywistości, silną identyfikację grupową, poczucie sprawczości i emocjonalną kompensację, a tym samym sprzyjać otwartości na zachowania destabilizujące bezpieczeństwo społeczne i publiczne.

Oslabione relacje, samotność, alienacja, brak poczucia przynależności

Ostatni zidentyfikowany w raporcie czynnik zwiększający podatność młodzieży na zachowania radykalne i zagrażające bezpieczeństwu publicznemu to osłabienie relacji społecznych oraz narastające doświadczenie samotności i alienacji. Indywidualizacja życia społecznego, koncentracja na autonomii jednostki, selektywność relacji i malejąca rola instytucji wspólnotowych prowadzą do zawężania sieci wsparcia młodych ludzi. Relacje młodzieży i młodych dorosłych często obejmują najczęściej jedynie 2–3 osoby, ponad 80% młodzieży utrzymuje najważniejsze więzi w bardzo wąskiej grupie przyjaciół¹⁹. Oslabiły się również więzi międzypokoleniowe oraz relacje budowane wcześniej przez szkołę, organizacje społeczne, grupy zainteresowań czy środowiska lokalne.

Okolo 1/4 uczniów doświadcza wykluczenia ze środowiska rówieśniczego i samotności w szkole, a poczucie przynależności do wspólnoty szkolnej deklaruje w Polsce 64% uczniów przy średniej OECD wynoszącej 75%²⁰. Poczucie samotności deklaruje 38% nastolatków, a 16% doświadcza samotności o wysokim nasileniu. W grupie młodych dorosłych poczucie osamotnienia dotyczy już ponad 42% osób. Jednocześnie 44% młodych dorosłych nie jest w żadnym związku, nie ma bliskiej osoby²¹. Niemal 2/3 młodych dorosłych uważa, że trudno dziś znaleźć odpowiedniego partnera lub partnerkę, połowa deklaruje brak zaufania do innych osób²². Często łączą się z tym niski poziom zaufania społecznego oraz trudności w budowaniu trwałych relacji emocjonalnych. Wskazane czynniki sprzyjają poszukiwaniu grup lub osób o sprecyzowanej tożsamości, oferujących wsparcie i poczucie przynależności, w tym ze środowisk radykalnych, które proponują łatwe uznanie i odzyskanie poczucia sprawczości.

¹⁹ Zob. szerzej: *Diagnoza Młodzieży 2026...*, s. 63.

²⁰ Zob. szerzej: *PISA 2022 Results. Learning During – and From – Disruption*, t. 2, Paris 2023.

²¹ Zob. szerzej: *Młodzi Polacy o męskości, kobiecości i różnicach między płciami*, „Komunikat z badań CBOS”, 2025, nr 52, oprac. J. Scovil, Warszawa 2025.

²² Zob. K. Gagiatek, U. Karaś, J. Kelsz, *Stan młodych 2025*, Warszawa 2025.

Środowisko informacyjno-cyfrowe jako „multiplikator ryzyk”

Środowisko informacyjno-cyfrowe stało się kluczowym „multiplikatorem ryzyk” (ang. *risk multiplier*), czyli czynnikiem wzmacniającym ryzyko podatności młodzieży na radykalizację i zachowania destabilizujące bezpieczeństwo społeczne. Szczególnie niepokojąca jest specyfika życia młodych ludzi, kształtowanego przez algorytmy rekomendacyjne platform społecznościowych, serwisów streamingowych, gier online i komunikatorów. Cechą współczesnego środowiska cyfrowego jest asymetria pomiędzy tempem rozwoju platform internetowych a zdolnością instytucji publicznych do ich regulowania i nadzorowania. W efekcie młodzi użytkownicy pozostają narażeni na oddziaływanie algorytmicznych mechanizmów selekcji treści, które mogą wzmacniać polaryzację poznawczą, tworzyć zamknięte bańki informacyjne oraz zwiększać ekspozycję na narracje ekstremistyczne i antysystemowe.

Z dostępnych badań dotyczących tego obszaru można wyciągnąć kilka wniosków. Po pierwsze, zdecydowana większość młodych ludzi użytkujących platformy społecznościowe styka się w tym środowisku z różnego rodzaju teoriami konspiracyjnymi. Im więcej czasu tam spędzają, tym bardziej stają się podatni na ich działanie. Najmniej odporne na wpływ teorii spiskowych są osoby w wieku 14–16 lat, a wśród dorosłych – do 35. roku życia²³.

Po drugie, algorytmy rekomendacyjne umożliwiają łatwy dostęp do brutalnych treści – premiują treści radykalne, wyraziste, zamykające młodych ludzi w bańkach informacyjnych. Widoczny jest też wyraźny trend ekspozycji chłopców na przekazy mizoginistyczne, propagujące nienawiść wobec dziewcząt i kobiet, sprowadzające je do podrzędnej roli wobec mężczyzn. Tworzona – przez algorytmiczną radykalizację – tzw. manosfera jest konglomeratem treści ekstremistycznych²⁴.

Po trzecie, mamy do czynienia z ogromnym wzrostem liczby materiałów o charakterze seksualnym, w tym pornograficznych (ich dystrybutorami są głównie platformy społecznościowe), oraz treści prezentujące seksualne wykorzystanie dzieci, tzw. CSAM (ang. *child sexual abuse materials*).

²³ A. Byrne, D. Martin, C. Jones, N. Galbraith, T. Mercer, *Conspiracy theory beliefs in the adolescent population: A systematic review*, „Journal of Adolescence” 2024, t. 96, nr 5, s. 925–939. <https://doi.org/10.1002/jad.12316>.

²⁴ K. Regehr, C. Shaughnessy, M. Zhao, N. Shaughnessy, *Safer scrolling. How algorithms popularise and gamify online hate and misogyny for young people*, Canterbury 2024.

Analizy dotyczące działań grupy 764²⁵, uznanej przez niektóre kraje za terrorystyczną, wskazują, że tego rodzaju aktywności nie są związane wyłącznie z motywacjami seksualnymi, ale wykorzystują naturalną ciekawość i zagubienie młodych ludzi do tworzenia materiałów służących manipulacji, zastraszaniu, wymuszaniu działań przestępczych²⁶.

Jednocześnie widoczny jest wzrost użytkowania szyfrowanych komunikatorów, które poza tym, że dały poczucie prywatności, to stały się narzędziami działań przestępczych. Z licznych analiz instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wynika, że jest to nowa dynamika rozwoju zjawisk zagrażających bezpieczeństwu publicznemu, które są związane z wykorzystywaniem popularnych aplikacji w celu weaponizacji (ang. *weaponization*) małoletnich, czyli wykorzystywania dzieci i młodzieży jako swojej broni, narzędzie wywierania wpływu, destabilizacji lub wyrządzania szkody. Szczególną uwagę należy zwrócić na dwa zjawiska: nihilistyczny ekstremizm²⁷ oraz zlecanie zadań osobom małoletnim za pośrednictwem popularnych komunikatorów. Pierwsze z nich jest związane z działaniem rozproszonych sieci nazywanych Com (od ang. *communities* – wspólnoty). Są to nieformalne grupy, ruchy i pojedyncze osoby komunikujące się ze sobą w cyberprzestrzeni, które mają własny system budowania statusu w grupie przez podejmowanie działań przestępczych²⁸. Opisana wcześniej grupa 764 jest kwintesencją tego typu nihilistycznej formy radykalizacji.

Na rosnącą skalę wykorzystywania komunikatorów do zlecania działań przestępczych wskazuje Europol. Określa je akronimem VaaS

²⁵ Grupa 764 (ang. 764 Network) to luźna, międzynarodowa sieć internetowa skupiająca głównie bardzo młode osoby, która jest kojarzona z ekstremalnymi formami przemocy psychicznej online, szantażu, samookaleczeń, wymuszeń seksualnych i radykalizacji nieletnich. Nazwa pochodzi od numeru używanego przez jednego z pierwszych administratorów tej społeczności. Zob. szerzej: K. Ciesiołkiewicz, *Weaponizacja osób małoletnich i młodych dorosłych. Nowe zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego*, https://uczelniakorczaka.pl/wp-content/uploads/2026/06/WEAPONIZACJA_MATERIAL.pdf, s. 17 [dostęp: 24 VI 2026].

²⁶ *OSINT Report 764*, 12 September 2024, https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Public%20Version%20of%2020240910_nr02_OSINT_Report_764%20.pdf [dostęp: 12 V 2026].

²⁷ *Terror without ideology? The rise of nihilistic violence*, Institute for Strategic Dialogue, 8 V 2025 r., <https://www.isdglobal.org/digital-dispatch/terror-without-ideology-the-rise-of-nihilistic-violence-an-isd-investigation/> [dostęp: 12 V 2026].

²⁸ K. Ciesiołkiewicz, *Nowe zagrożenia. Nihilistycznie zorientowana przemoc małoletnich oraz „przemoc jako usługa” – wyzwania dla bezpieczeństwa wewnętrznego i społecznego*, https://uczelniakorczaka.pl/wp-content/uploads/2026/02/NOWE-ZAGROZENIA_Konrad-Ciesiolkiewicz_Uczelnia-Korczaka.pdf, s. 6 [dostęp: 12 V 2026].

(ang. *violence-as-a-service*)²⁹. Dane pokazują, że środowisko cyfrowe nie tylko zwiększa ekspozycję na skrajne treści, lecz także osłabia zdolność krytycznej oceny informacji i wzmacnia polaryzację społeczną. Dane wskazują na niski poziom kompetencji związanych z oceną wiarygodności treści cyfrowych. Ponad 40% młodych ludzi uważa, że w internecie trudno odróżnić informacje prawdziwe od fałszywych, a mniej niż połowa deklaruje zainteresowanie wiarygodnością obserwowanych profili i źródeł informacji³⁰. Z badań prowadzonych przez Centrum Analiz Społeczeństwa Informacyjnego Uczelni Korczaka wynika, że wśród nastolatków jest wyraźna silna relatywizacja prawdy i kierowanie się społecznym dowodem słuszności – im więcej komentarzy znajduje się pod danym postem i jest on popularniejszy, tym bardziej wiarygodny się staje. Wydaje się też, że przebadzcowanie informacyjne powoduje coraz większą bierność poznawczą³¹.

Rekomendacje

Diagnoza Młodzieży 2026 wskazuje, że ograniczanie podatności młodego pokolenia na radykalizację wymaga podejścia systemowego, wykraczającego poza działania instytucji bezpieczeństwa, i reagowania na pojedyncze incydenty. Wnioski zawarte w omawianym raporcie pozwalają sformułować najważniejsze kierunki przyszłych działań.

Należy stworzyć spójną strategię państwa na rzecz młodzieży, opartą na analizie trajektorii życia, łączącą działania edukacyjne, społeczne, zdrowotne i cyfrowe oraz wzmacniającą odporność psychospołeczną młodych ludzi. Jednym z elementów krajowej strategii na rzecz młodzieży powinny być instrumenty polityki publicznej związane z przeciwdziałaniem radykalizacji prowadzącej do przemocy.

Niezbędne są również międzysektorowe przedsięwzięcia podejmowane w celu przeciwdziałania radykalizacji młodzieży, w tym zaangażowanie

²⁹ Operational Taskforce GRIMM, Europol, 1 IV 2025 r., <https://www.europol.europa.eu/how-we-work/operations/operational-taskforce-grimm> [dostęp: 12 V 2026].

³⁰ R. Lange, A. Wrońska, A. Ładna, K. Kamiński, M. Błazej, A. Jankiewicz, K. Rosłaniec, *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów i rodziców*, R. Lange (red.), Warszawa 2023, s. 7.

³¹ K. Ciesiołkiewicz, A. Buchner, K. Fereniec-Błońska, M. Wierzbicka-Tarkowska, *Między faktem a feedem. Podatność młodzieży na dezinformację i teorie spiskowe w środowisku mediów cyfrowych*, Rzeszów 2025, s. 55–61.

sektora pomocy społecznej. W państwach europejskich rośnie znaczenie modelu prewencji społecznej (ang. *preventive social approach*) opartego na założeniu, że radykalizacja młodych ludzi jest często efektem kumulacji problemów relacyjnych, psychicznych, edukacyjnych i społecznych. W tym podejściu kluczową rolę odgrywają szkoły, służby społeczne, praca z rodziną, organizacje lokalne oraz instytucje zdrowia psychicznego. Szczególne znaczenie przypisuje się szkołom jako instytucjom wczesnego wykrywania kryzysów oraz budowania odporności psychospołecznej, kompetencji emocjonalnych i poczucia przynależności. W wielu krajach UE nauczyciele, pedagodzy i psychologowie są szkoleni w zakresie rozpoznawania sygnałów izolacji społecznej, gwałtownych zmian zachowania, fascynacji przemocą, radykalnych narracji czy kryzysów psychicznych. Istotne jest również przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej, w tym bullyingowi, a także wzmacnianie relacji i integracji grupowej.

Coraz większe znaczenie przypisuje się środowiskowej pracy z młodzieżą (ang. *youth work*). Idea ta opiera się na tworzeniu bezpiecznych i łatwo dostępnych miejsc spotkań, aktywności i budowania relacji, z których młodzi ludzie mogą korzystać dobrowolnie, bez formalnych wymogów uczestnictwa czy instytucjonalnych barier. Takie „niskoprogowe przestrzenie relacyjne” funkcjonują poza szkołą i rodziną, umożliwiają młodzieży nawiązywanie kontaktów z rówieśnikami oraz zaufanymi dorosłymi. Kluby młodzieżowe, mentoring, streetworking czy działania sportowo-kulturalne wzmacniają więzi społeczne, sprawczość i integrację lokalną oraz umożliwiają wczesne rozpoznawanie marginalizacji, kryzysów psychicznych i procesów radykalizacji. Uzupełnieniem tych działań staje się edukacja obywatelska, medialna i cyfrowa rozwijająca odporność na dezinformację, manipulację i narracje ekstremistyczne. Prewencja w zakresie radykalizacji w coraz większym stopniu opiera się na rozwijaniu kompetencji społeczno-emocjonalnych i wzmacnianiu tzw. odporności wspólnotowej (ang. *community resilience*), ponieważ kluczową ochronę przed ekstremizmem stanowią silne relacje społeczne, poczucie przynależności, sprawczości oraz obecność dostępnych i wspierających instytucji.

Autorzy *Diagnozy Młodzieży 2026* proponują, by wysiłki sektora publicznego skupić na osłabianiu czynników społecznych sprzyjających radykalizacji i niebezpiecznym zachowaniom, profilaktyce oraz budowaniu odporności. Na podstawie wniosków z badań wskazują też dwa wektory działania: pierwszy skoncentrowany w większym stopniu na młodzieży, drugi – na młodych dorosłych. Zgodnie z triadą odporności postuluje się

wzmacnianie kompetencji i zasobów chroniących młodych ludzi przed wpływem dezinformacji, przemocy, manipulacji oraz środowisk radykalnych. Podstawą jest wzmacnianie odporności psychicznej i emocjonalnej młodzieży, co obejmuje rozwój kompetencji społeczno-emocjonalnych, zdolności radzenia sobie ze stresem, budowania relacji oraz regulacji emocji. Drugim filarem tego podejścia jest wzmacnianie odporności relacyjnej i wspólnotowej, odbudowa więzi społecznych, wzmacnianie poczucia przynależności, wspieranie relacji rówieśniczych, rodzinnych i lokalnych wspólnot. Trzeci element stanowi odporność informacyjna i cyfrowa – rozwój kompetencji medialnych, krytycznego myślenia, umiejętności rozpoznawania manipulacji, dezinformacji i treści ekstremistycznych w środowisku cyfrowym. Pilnie potrzebne są również regulacje środowiska cyfrowego, m.in. skuteczne regulacje platform cyfrowych, ograniczanie ekspozycji na przemoc, pornografię, patotreści i treści ekstremistyczne, większa odpowiedzialność platform za algorytmy rekomendacyjne oraz rozwój szybkich systemów reagowania i pomocy.

Drugi kierunek działań dotyczy młodych dorosłych, a celem jest w tym przypadku wzmacnianie stabilności życiowej jako elementu prewencji radykalizacji. Autorzy raportu wskazują, że niestabilność zatrudnienia, prekaryzacja pracy oraz bariery mieszkaniowe zwiększają frustrację i poczucie braku perspektyw. Dlatego kluczowe znaczenie ma wdrażanie polityk publicznych opisanych jako triada odporności. Obejmuje ona zwiększanie bezpieczeństwa zatrudnienia, dostępności mieszkań i wsparcia usamodzielniania oraz wzmacnianie mobilności społecznej przez ograniczanie wykluczenia transportowego.

W raporcie *Diagnoza Młodzieży 2026* przedstawiono jeden z najbardziej kompleksowych obrazów obecnej sytuacji młodego pokolenia w Polsce. Pokazano, że radykalizacja młodzieży nie jest wyłącznie problemem bezpieczeństwa czy wpływu ideologii, lecz zjawiskiem głęboko zakorzenionym w procesach społecznych. Autorzy opracowania wskazali, że skuteczna prewencja musi opierać się przede wszystkim na politykach wzmacniających społeczne funkcjonowanie młodego pokolenia – rozwijaniu odporności psychicznej, relacyjnej i informacyjnej oraz zapewnianiu młodym stabilnego wejścia w dorosłość przez bezpieczeństwo zatrudnienia, dostęp do mieszkań i zwiększanie mobilności społecznej. Ograniczanie radykalizacji wymaga więc działań u źródeł – odbudowy więzi społecznych, poczucia sprawczości i bezpieczeństwa życiowego młodych ludzi. W dłuższej perspektywie może to stać się jednym z kluczowych warunków wzmacniania odporności społecznej i bezpieczeństwa państwa.

Paweł Rabiej

Koordynator prac nad raportem *Diagnoza Młodzieży 2026*.

Kontakt: p.rabiej@uczelniakorczaka.pl

Dr Konrad Ciesiołkiewicz

Kierownik Centrum Analiz Społeczeństwa Informacyjnego Uczelni Korczaka, współautor raportu *Diagnoza Młodzieży 2026*.

Kontakt: konrad.ciesiolkiewicz@gmail.com